

Prof. Dr. Ali SEYYAR
Sosyal Siyaset Uzmanı, Sakarya Üniversitesi

SOSYAL SİYASET ODAKLI GENÇLİK POLİTİKALARI

GİRİŞ

15-25 yaş grubuna mensup olan gençler, bir toplumun en aktif üyeleridir. Hem demografik yapıyı, hem de siyasî geleceği tayin etme potansiyeline sahip olan genç nesil, bir ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel değişim ve dönüşümün öncüsüdür. Dolayısıyla istikrarlı bir gelişmenin sağlanabilmesi, toplumsal uyum sürecinde gençlere tanınan sosyal hak ve fırsatlarla yakından ilgilidir. Onun için devletler, sosyo-ekonomik politikalarının temel esaslarını belirlerken, kamusal gençlik hizmetlerine ayrı önem vermektedir. Batı dünyasında kamusal sosyal siyaset ekseninde oluşturulan gençlik politikalarının başında genelde gençlere dönük modern eğitimin kalitesini yükseltmek, gençlerin lehine emek ve bilim piyasası şartlarına uygun teknik-meslekî eğitim ve teşvik programları düzenlemek, genç işsizlikle

mücadelede yeni mekanizmalar geliştirmek, HIV/AIDS ve madde bağımlılığı gibi gençlerin sağlığını tehdit eden risklere karşı koruyucu sağlık hizmetlerini artırmak gelmektedir. Bu makalemizde uluslararası sosyal siyaset ve evrensel gençlik politikalarını dikkate almakla birlikte millî değerlerimize ve Türk aile yapısına uygun gençlik politikalarının temel esasları belirlenecek ve uygulamaya dönük öneriler geliştirilecektir.

1. Türkiye’de Anayasal Çerçeve Gençlik Politikaları

1982 tarihli T.C. anayasasının 58. maddesi, bazı kötü alışkanlıklara karşı gençleri koruma kapsamına almaktadır. Kötü alışkanlık olarak örnek olsun diye alkol düşkünlüğü, uyuşturucu maddeler, suçluluk ve kumar zikredilmektedir. Devlet, gençleri cehalet-

ten korumak için gerekli tedbirleri almayı da kamu-
sal bir görev olarak kabul etmektedir. Verilen somut
örneklerden de anlaşılacağı üzere, Anayasa'da genç-
lere yönelik daha çok koruyucu politikalar düşünül-
mektedir. Gençleri sarsabilecek güncel sosyal riskleri
dikkate almaması bakımından somut bazı risk ör-
neklerini sıralamak, bazen isabetli ve anlamlı olma-
maktadır. Mesela bu çerçevede "sigara içme" ve (ya)
"pornografi" de bir risk unsuru olarak belirtilebilirdi.
Diğer taraftan genelde kötü alışkanlığa, özelde "al-
kol düşkünlüğü"ne veya daha doğru bir yaklaşımla
"alkol tüketimi"ne yol açan bütün özendirici olu-
şumları engelleyen düzenlemelere de ihtiyaç vardır.
Anayasada kötü alışkanlıkları örnekleriyle tek tek
sıralamak yerine "sosyal ve ahlâkî sapmalara veya
risklere karşı sosyal koruma" gibi ifadeler kullanıp,
somut açılımlarını kanunî düzenlemelere bırakmak,
koruyucu sosyal politikaları esnek ve ihtiyaca bina-
en uygulamak açısından her zaman daha isabetli
olmaktadır. Değişik sosyal tehlikelere karşı gençleri
korumaya dönük sosyal politikalar ne kadar önemli
ise, bir sosyal kitle olarak gençleri aktif sosyal poli-
tikaların kapsamına almak da bir o kadar elzemdir.
Bir başka ifadeyle Anayasa'da gençlere yönelik aktif
sosyal politikalarla ilgili herhangi bir bilgi, ilke ve
strateji yer almadığı için, Türkiye'de gençlik politi-
kaları (hizmetleri), sosyal siyaset mekanizmalarının
bir parçası olamamıştır. Mesela mevcut anayasanın
sosyal teşvik programları, hedef kitle açısından çok
sınırlı tutulmakta ve sadece sporu özendirmektedir.
Bununla ilgili olarak madde 59'a göre devlet, sadece
"başarılı sporcuyu korur". Doğrusu, "devlet, alanın-
da başarılı bütün gençleri (vatandaşları) korur ve
ödüllendirir" olmalıdır. Bir başka ifadeyle gençlik
politikaları kapsamında toplumun sportif, meslekî,
teknik, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine kat-
kıda bulunabilecek bütün gençler, fırsat eşitliği çer-
çevesinde desteklenmelidir.

2. Gençlere Dönük Aktif Sosyal Politikalar: Temel Esaslar ve Öneriler

Gençlerin kaliteli eğitim almalarına, aile saadeti
içinde sosyal hayata uyumuna, şahsî gelişimlerini
tamamlayıp toplumda saygın ve bağımsız bir fert
olmalarına, yüksek ve kaliteli eğitim almalarına,

Anayasal çerçevede bir sos-
yal devlet olan Türkiye, huzur-
lu ve sağlıklı toplum tesis etmek
maksadıyla özellikle sosyal so-
runlu aile ve aile fertlerine yöne-
lik psiko-sosyal eğitim, destek,
bakım ve intibak programları
geliştirmelidir. Genç aile fertle-
rinin maddî ve manevî yükünü
hafifletmek maksadıyla aileye
dönük sosyal refah hizmetleri
kapsamında aile danışmanlığı
hizmetleri, bakıma muhtaç aile
fertlerinin evde bakımına yö-
nelik destek hizmetleri geliştiri-
lmemelidir.

meslekî yönden ilerlemelerine ve istihdam edilmele-
rine yönelik olarak sunulan tedbir, program ve hiz-
metlerin bütünü sosyal siyaset odaklı aktif gençlik
politikaları olarak tanımlanabilir. Kısacası gençlerin
hayat şartlarını iyileştirmeyi, sosyo-ekonomik muhtaçlık
durumlarında maddî ve manevî destek görmelerini amaç-
layan bütün sosyal politikalar, gençlik politikaları olarak
kabul edilebilir.

2.1. Aile Birliğini Esas Alan Gençlik Politikaları

Anayasal çerçevede bir sosyal devlet olan Türki-
ye, huzurlu ve sağlıklı toplum tesis etmek maks-
adıyla özellikle sosyal sorunlu aile ve aile fertlerine
yönelik psiko-sosyal eğitim, destek, bakım ve inti-
bak programları geliştirmelidir. Genç aile fertlerinin
maddî ve manevî yükünü hafifletmek maksadıyla
aileye dönük sosyal refah hizmetleri kapsamında
aile danışmanlığı hizmetleri, bakıma muhtaç aile
fertlerinin evde bakımına yönelik destek hizmetle-

ri geliştirilmelidir. Vatandaşların milli birlik inancı içinde yetişmeleri için, çocukluklarından itibaren, aile politikaları kapsamında akraba, komşu ve topluma yönelik sosyal içerme ve kaynaşma projeleri uygulanmalıdır. Bu bağlamda aile fertleri ve özellikle anne ve çocuk, devletin sosyal koruması altında olmalıdır. Sosyal devlet, aile fertlerinin maddî ve manevî sağlığının korunması yönünde kapsamlı aile destek hizmetleri geliştirmelidir. Çocuk ve gençler, aile birliği anlayışı çerçevesinde her türlü sosyal risk, sosyal ve ahlâkî sapma ve davranış bozukluklarına karşı koruma altına alınmalıdır. Aile odaklı gençlik politikalarına ait en önemli uygulama alanları şunlardır:

a) Evlenmek İsteyen Gençlere Aile Kursları

Evlenmek isteyen genç çiftlerin nikâhının kıyılabilmesi, aile kursuna katılma şartına bağlı tutulmalıdır. Bu kursların amacı, aile yuvasının önemini, eşlerin görev ve sorumluluklarını, aile içi geçimsizlik gibi kriz oluşturabilecek tehlikelerden kurtulabilmenin yollarını göstermek ve huzurlu bir aile yuvasının tesisini sağlamak olmalıdır. Bu kursların müfredatı, sosyal pedagoglar, sosyal psikologlar, ilahiyatçı bilim adamları, aile sosyologları, konu ile yakından ilgilenen öğretim üyeleri ve sosyal hizmet uzmanları tarafından hazırlanmalıdır. Kurslar, halk eğitim merkezlerinde, aile danışma merkezlerinde, üniversite ve(ya) okullarda eğitimciler tarafından sunulmalıdır. Bu hizmetler çerçe-

vesinde, anne adaylarına ve çocuklu ailelere çocuk bakımı kursları da verilmelidir.

b) Aile Krizlerinin Çözümünde Sosyal Danışmanlık Hizmetleri

İstatistik verilerden, her geçen sene artan boşanmaların en önemli sebeplerinden birisinin geçimsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle evliliklerin

Aile sigortası, diğer sosyal sigorta kollarından farklı olarak çalışan ve gelir sahibi olan ancak bu geliri yetersiz olan ailelere de ilave gelir garantisi sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir sosyal sigorta dalıdır. Aile sigortası, çocuk bakımı ve eğitimi gibi ailevî sorumlulukların ortaya çıkardığı gider artışlarına karşı özellikle muhtaç durumunda olan ailelere maddî güvenceler sunmaktadır. Aile sigortası, birçok ülkede çocuk parası ödemeleri yapan bir sigorta dalı olarak bilinmektedir. Ancak değişik ülkelerde maddî destek türü, miktarı ve süresi ile ilgili farklı uygulamalar bulunmaktadır.

ilk yıllarında boşanmalar nispeten daha fazla olmaktadır. Yeni çekirdek aile tipini oluşturan genç çiftler, birbirlerinin kişiliklerini daha tam olarak tanıyamadan, ufak tefek kırgınlıklar yüzünden hemen ayrılabilir. Şüphesiz yeterli rehberlikten ve tecrübeden mahrum olan bu yeni çiftler için kendi kendilerine problemlerini çözemediklerinden psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri sunan aile merkezlerinin arabuluculuk fonksiyonları önem arz etmektedir. Geçinemeyen eşler, avukatlara ve mahkeme koridorlarına gitmeden önce, aile danışma merkezlerinin uzlaştırıcı ve barıştırıcı hizmetlerinden yararlanmalıdır. Aile Danışma Merkezlerinin kriz birimlerinde görevli aile uzmanları, iyi niyetli ve tarafsız olarak öncelikle aile yuvasının yıkılması için tavsiyede bulunmalıdır ve geçimsiz-

liğin esas sebebine göre alternatif çözüm önerileri sunulmalıdır. Ekonomik sebeplerin ön planda olması halinde, özellikle çocuklu ailelere ilave (kamusal) sosyal yardımların sağlanacağı garantisi verilmelidir. Geçimsizliğin kaynağının maddî olmaması halinde, aile mahremiyetine hâlel getirmeyecek bi-

çimde boşanma sonrası, özellikle çocuklar üzerinde onarılmaz yaralar açabilecek sonuçlar hatırlatılmaktadır. Eşlerin barıştırılması yönünde mahkeme dışı kamusal girişimlerin, sosyal devlet ilkesinin ve aile politikalarının bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

c) Çocuk Parası İçeren Aile Sigortası

Aile sigortası, diğer sosyal sigorta kollarından farklı olarak çalışan ve gelir sahibi olan ancak bu geliri yetersiz olan ailelere de ilave gelir garantisi sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir sosyal sigorta dalıdır. Aile sigortası, çocuk bakımı ve eğitimi gibi ailevi sorumlulukların ortaya çıkardığı gider artışlarına karşı özellikle muhtaç durumunda olan ailelere maddî güvenceler sunmaktadır. Aile sigortası, birçok ülkede çocuk parası ödemeleri yapan bir sigorta dalı olarak bilinmektedir. Ancak değişik ülkelerde maddî destek türü, miktarı ve süresi ile ilgili farklı uygulamalar bulunmaktadır. Mesela çok çocuklu aileler, kirası yüksek konutlarda kalmaları halinde kendilerine çocuk parası yanında kira yardımı da yapılmaktadır. Herhangi bir sınırlama olmaksızın yeni doğan her bebeğe doğum yardımı veya 2-3 yıl için çocuk bakım parası verilmektedir. Maddî destekler, doğrudan (Örn.: kamusal sosyal yardımlar veya devletçe bakılma kapsamındaki ödenekler) veya dolaylı (Örn.: vergi indirimleri; muafiyetler) olarak aile gelirini artırıcı bir etkiye sahip olmakla beraber, ya ailenin genel ihtiyaçlarını, ya da çocuğun-çocukların belirli ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Aile ödeneklerini alan çoğu kez ebeveynlerdir, ancak, bundan yararlanan veya yararlanması hedeflenenler ya çocuklar, ya da aile içinde yaşayan diğer fertlerdir (bakıma muhtaç yaşlı anne veya baba). Aile sigortası modeliyle özellikle yoksul ailelerin gelir seviyesi, diğer ailelerin gelir seviyesine yaklaşacaktır. Bunun yanında değişik aile ödenekleri öngören aile sigortasından sadece gelir düzeyi düşük aileler değil gelirden bütünüyle mahrum olan sosyal sigortasız aileler de istifade edebilecektir.

d) Parçalanmış Çocuklu Ailelerin Özel Olarak Korunması

Çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde önemli bir rol oynayan ailenin boşanma-ayrılma ve(ya) ölüm gibi sebeplerden dolayı parçalanması sonucunda çocuklar, yaş, cinsiyet ve kişilik özelliklerine göre, farklı

boyutlarda bile olsa, çoğu kez olumsuz yönde etkilenmektedir. Bundan dolayı mağdur olan parçalanmış aileler tespit edilmeli ve özel ihtiyaçlarına göre kendilerine (aile sigortasının dışında) sosyal destek verilmelidir. Sosyal destek, çocuk sayısı, çocuğun (çocukların) kim(ler) ve hangi şartlar altına bakıldığına, anne veya babanın çalışıp çalışmadığına, çocukların engelli olup olmadığına bağlı olarak sosyal hizmet, bakım ve danışmanlık hizmetleri ile zenginleştirilmelidir. Çocukla veya çocuklarla yalnız başına kalan ebeveynin sosyo-ekonomik sorunlarıyla ilgilenilmesi ne kadar önemli ise, çocuklu ebeveynin tekrar evlenmesi halinde, üvey çocukların yeni aile ortamında sağlıklı bir şekilde gelişmelerinin sağlanması amacıyla, bu gibi ailelerin korunması ve desteklenmesi de bir o kadar elzemdir.

e) "Aile ve Çocuk" Eğitimini Öngören Müfredat

İlkokullarda "İnsan Hakları" dersleri çerçevesinde "Çocuk Hakları" ön planda tutulmalı ve çocukların görev ve sorumluluklarının yanında hakları da öğretilmelidir. Çocukların hakları konusunda öğretmenler, eğitim hayatında örnek olmalı ve bununla ilgili olarak da özellikle öğrencilere yönelik her türlü şiddetten kaçınmalıdırlar. Orta dereceli okullarda eğitim müfredatı kapsamında sosyal içerikli derslerde "Aile Müessesesi" de işlenmelidir.

2.2. Aktif İstihdam Stratejilerini Esas Alan Gençlik Politikaları

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) 2008 İstihdam Görünüm Raporu (Employment Outlook) verilerine göre, ülkemizde 15-24 yaş grubuna mensup gençlerin işsizlik oranı, Avrupa Birliği (AB) ve OECD ülkeleri ile kıyasla hep daha yüksektir. Ayrıca gençlerin işgücüne katılım ve istihdam oranı çok daha düşük seviyelerde seyretmektedir. Atalet oranı, yani öğrenim görmeyen ve istihdam edilmeyen gençlerin çağ nüfusuna oranı OECD ve AB ülkelerinde azalırken, ülkemizde ne yazık ki % 10.8 gibi bir artış göstermektedir. Ülkemizde okulu terk oranları, AB ülkeleri arasında yine en yüksek düzeydedir. Buna göre 15-19 yaş grubunun % 16'sı okuldan, eğitim sürecini tamamlamadan ayrılmaktadır. Diğer taraftan 15-24 yaş grubundaki gençlerin ancak

% 26,5'i herhangi bir eğitim kurumuna kayıt olurken, bu oran OECD ülkeleri için ortalama % 42'dir. OECD'nin 2009 yılına ait toplumsal göstergelere yer verilen geleneksel "Bir Bakışta Toplum" raporuna göre ise % 8,2 ile Türkiye, üniversite mezunları arasında işsizliğin en yaygın olduğu OECD ülkesidir. TÜİK tarafından açıklanan Aralık 2008 dönemine ait veriler, Türkiye'de genç işsizliğin ortalama % 26'ya yükseldiğini göstermektedir. 2008 yılında Dünya Bankası, İnsanı Kalkınma Sektörünün hazırladığı "Türkiye'nin Gelecek Nesillere Yatırım Yapmak, Okuldan İşe Geçiş ve Türkiye'nin Kalkınması" raporu ise genç nüfusun istihdam sürecinde yaşadığı zorlukları dile getirmektedir. Buna göre nüfusumuzun yaklaşık olarak % 30'unu oluşturan gençlerin sorunlarına çözüm stratejileri sunan özel bir kanun düzenlenmemiş olduğundan çalışma çağındaki genç nüfusun istihdamına yönelik sosyal politikalar da belirlenmiş değildir. Hâlbuki önümüzdeki 10 yıl boyunca her yıl yaklaşık olarak 800 binin üzerinde çalışabilir durumda genç, emek piyasasında iş arayacaktır. Gençlerin meslekî eğitim yönünden iş dünyasına iyi hazırlanmamaları ve emek piyasası da bu gençler için nitelikli ve daha fazla iş imkânı sunmaması durumunda genç nüfus içinde işsizlik oranı daha da büyüyecek ve dolayısıyla huzursuz gençlerin sayısı daha da artacaktır. Türkiye'de genç nüfusun yaklaşık % 30'unun ancak istihdam edilmiş olduğu gerçeğinden yola çıkacak olursak, şu anda bile bu nüfus grubundaki işsizlik oranı genel işsizlik oranının iki katından daha fazladır. Bunun bir sebebi de gençlerin eğitimsiz olmasıdır. Türk gençlerin % 40'ı ne okula gitmekte ne de çalışmaktadır. Diğer taraftan eğitim alan öğrencilerin genel kültür ve beceri seviyeleri de diğer Avrupa ülkelerine göre genelde düşüktür. Türkiye'nin (meslekî) eğitim sistemi, dünya standartlarının altında bir performans göstermektedir.

a) Piyasa Odaklı Meslekî Eğitim Sistemi

Gençlerin toplum hayatında başarılı ve kendi kendilerine yeterli olabilmeleri, onlar için geleceğe yönelik daha iyi istihdam hedeflerinin konulması ile ancak mümkündür. Gençlerin temel eğitimden sonra iyi bir iş sahibi olabilmelerine yönelik emek piyasası şartlarına uygun olarak hazırlanmış meslekî eğitim programlarından yararlanabilmeli-

dirler. Meslekî eğitim programlarının kalitesi yeni teknolojik imkânlarla donatılarak mutlaka artırılması gerekmektedir. Eğitim sistemi, sosyal hayattan uzaklaşmak yerine pratik sosyal fayda sağlayacak yaklaşımlarıyla emek piyasası aktörleriyle (işçi ve işveren sendikaları, işletmeler, vb.) etkin işbirliği içinde olmalıdır. Gençler, emek piyasasının kendilerinden ne beklediğini, kendileri için ne gibi işlerin olduğunu, bu işler için hangi (meslekî) eğitimin ve becerilerin gerekli olduğunu tam olarak bilmedikleri için, emek piyasalarına girmede epey zorlanmaktadır. Bu sorunun giderilmesi, İŞ-KUR'un yeni açılımları ve aktif istihdam politikaları kapsamında kariyer danışmanlığı hizmetlerinin genişletilmesi ve geliştirilmesi ile ancak mümkündür. Özellikle düşük ücretli genç işgücünün sosyal güvenlik primlerinin ve vergi yükünün düşürülmesi halinde, genç işsizlerin sayısının azaltılması mümkün olabilecektir. Genç işsizlerin emek piyasasına daha kolay girebilmelelerini sağlayan bir başka uygulama da kişilerin özel durumlarını dikkate alan kısmî süreli çalışma (part-time) gibi esnek çalışma imkânlarıdır. Özellikle geçici, yarı zamanlı veya sabit süreli işler, gençlerin hem aile, hem de eğitim sorumluluklarını aksatmadan yerine getirebilecekleri değişik iş imkânlarıdır.

b) Engelli Gençlere Pozitif Ayrımcılık

Bununla birlikte özürsüzlük, cinsiyet, bölge ve gelir düzeyi arasındaki eğitim durumu ve kalitesindeki eşitsizliklerin giderilmesine yönelik fırsat eşitliğine ve pozitif ayrımcılığın dayanan (meslekî) eğitim imkânlarının artırılması zorunludur. Bu bağlamda fırsat eşitliği, toplumda sosyal, ticarî, meslekî ve eğitime yönelik imkânlardan yararlanma konusunda, genelde herkese, özeldir gençlere mümkün mertebe âdil ve eşit haklar verilmesi gerektiğini öne süren bir yaklaşımdır. Pozitif ayrımcılık ise geniş açılımlı fırsat eşitliğini sağlama ve sosyal hayata tam katılım kapsamında toplumda özellikle gençlik gibi özel durumları gereği sosyal yönden korunması gereken toplumsal kesimlere makul seviyede tanınan imtiyazlardır. Bütün öğrenciler için müşterek bir beceri ve yetenek temeli meydana getirebilmek maksadıyla genel ve meslekî orta öğretim arasındaki engellerin ortadan kaldırılması ve yüksek öğrenimin modernize edilmesi ve genişletilmesi gerekmektedir.

c) İşsiz Gençlere Alternatif Stratejiler

Belirli sektörlerde çalışan genç işgücünün belirli bir kısmının bazen işsiz kalması, çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Bu olumsuz tablonun karşısında gençlere, umut verici alternatif yolların da her zaman gösterilmesi gerekmektedir. İşsiz kalmak, daha çok boş zamana sahip olmak demektir. Serbest zamanlar, yarı kalmış eğitimlerinin tamamlanması veya (yeniden) meslekî eğitim almak açısından özellikle genç beyinler için çok iyi bir şanstır. Serbest zamanların çok iyi değerlendirilmesi, işsiz gençlere birçok psiko-sosyal fayda sağlayacaktır. Mesela ekonomik krize rağmen bilgi teknolojileri ve iletişim gibi birçok sektörde yeni iş imkânlarının ortaya çıktığını görerek, bu alanlarda açılan meslekî eğitim programlarına katılmak suretiyle kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve iş sahibi olmaları mümkündür. Bu boyutuyla işsizliğin geçici bir süreç, kendini yenilemek ve geliştirmek için iyi bir fırsat olduğunu söyleyebiliriz.

2.3. Şiddete Karşı Tedbirleri Esas Alan Gençlik Politikaları

Şiddet, aslında fizikî veya psikolojik saldırı, yaralama, incitme, güç kullanma, öldürmeye teşebbüs gibi başkalarına zarar verici bir davranışta bulunma hadisesi olduğu kadar, bu eylemleri gerçekleştiren bunalımlı bir kişinin kendi ruh dünyasını daha fazla tahrip etmesine sebebiyet veren bir sapma türüdür. Çocukluk yıllarında görülen şiddetin daha yumuşak biçimleri, ergenlik ve genç yetişkinlik yıllarında suç teşkil edebilecek daha katı biçimlerine dönüşebilmektedir. Gençlik döneminde görülen şiddet davranışlarını anlayabilmek ve şiddeti önleyici müdahaleler geliştirmek için, ergenlik dönemindeki şiddeti tetikleyen unsurları belirlemek gerekmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde şiddetin oluşumunda şahsî etkenlerden, aile, akran grupları, toplum, medya ve okul etkilerinden söz edilebilmektedir. Şiddete yönelik risk etkenlerinin ferdî boyutlarından birisi, çok küçük yaşlardaki çocuklarda tanımlanabilen, gelişim sürecinde olumsuz sosyal ve çevresel etkilere duyarlılığı artırabilen biyolojik ve psikolojik özelliklerdir. Bunların başında hipe-

Belirli sektörlerde çalışan genç işgücünün belirli bir kısmının bazen işsiz kalması, çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Bu olumsuz tablonun karşısında gençlere, umut verici alternatif yolların da her zaman gösterilmesi gerekmektedir. İşsiz kalmak, daha çok boş zamana sahip olmak demektir. Serbest zamanlar, yarı kalmış eğitimlerinin tamamlanması veya (yeniden) meslekî eğitim almak açısından özellikle genç beyinler için çok iyi bir şanstır. Serbest zamanların çok iyi değerlendirilmesi, işsiz gençlere birçok psiko-sosyal fayda sağlayacaktır.

raktivite, dürtüsellik (nefsî düşkünlük), sosyal ve manevî duyarsızlık, zihni ve vicdanî dikkatsizlik ve rikkatsizlik gibi hasletler gelmektedir. Özellikle erkek çocukların, yüksek düzeyde fizikî saldırganlığı teşvik eden sosyal rollere itilmelerinden dolayı şiddete daha eğilimli oldukları belirlenmiştir. Ebeveynler veya kardeşler tarafından sürekli olarak şiddet ya da diğer anti sosyal davranışların sergilendiği ailelerde büyüyen çocuklar, şiddete daha çok karışmaktadırlar. Bununla birlikte fizikî cezaya maruz kalan veya ihmal edilen (yok sayılan) çocukların sosyal sapma göstermeleri ve şiddete yönelmeleri de çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Yoksulluk ve şiddet arasındaki ilişki karmaşık olmakla birlikte suç ve şiddet olayları yoksul çevrelerde genelde daha yüksek görülmektedir.

a) Medyanın Şiddete Karşı Sıfır Tolerans Göstermesi

Modern dünyada medya (yazılı basın, radyo istasyonları ve televizyon kanalları), adeta şiddeti körükleyen bir yayın stratejisi izlemektedir. Birçok bilim adamı, özellikle televizyonda şiddet eylemleri gözleminin saldırganlıkla ilgili düşüncelerin uyarılmasına yol açacağı, bunun davranışsal eğilimlere yayılmasıyla gözleyenleri şiddet eylemlerine daha hazır hale getireceğini vurgulayarak, medya-şiddet ilişkisini açıklamaktadır. Bundan dolayı medya, şiddet içeren her türlü yayından kaçınmalıdır. Bunun yerine, kamuoyunu, şiddet konusunda daha fazla aydınlatmalı ve toplumsal barış ve dayanışmada birleştirici ve bütünleştirici bir rol almalıdır. Özellikle, televizyon kanallarının yoğun izlenme saatlerinde bir dakikadan fazla sürmeyecek şiddete karşı klipler yayınlanmalıdır. Bu kısa kliplerde, hekimlerin, psikologların, eğitimcilerin ve aile danışma merkezlerinin ortak girişimi ile tipik olan aile içi şiddet biçimleri gösterilmeli ve bunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulmalıdır.

b) Aile İçi Şiddette Karşı Tedbirler

Şiddete meyilli oldukları tespit edilen aile fertlerine, sosyal grup çalışmaları ve eğitim kursları tertip edilmelidir. Bu kurslarda sosyal uzmanların yönetimi altında ebeveyn sosyo-pedagojik destek sağlanmalıdır. Amaç, özellikle sosyal problemleri ailelere, problemlerini daha rahat aşabilmeleri için kolektif çalışmalarla yardımcı olmak olmalıdır. Ailelerin çocuklarını ihmal ve(ya) istismar etmelerinden, psikolojik veya fiziksel şiddet uygulamalarından dolayı, çocuklarda davranış bozukluğu gibi olumsuz etkiler görülmesi halinde devlet, daha etkili bir biçimde aileye müdahale etmeli ve şiddete maruz kalan çocukları sosyal koruma altına almalıdır. Gerçi, Türkiye’de haklarında yetkili mahkemelerce korunma kararı alınmış olan çocuklardan 0-12 yaş grubuna mensup

çocuklara, çocuk yuvalarında, 13-18 yaş grubuna mensup çocuklara da yetiştirme yurtlarında bakım hizmetleri verilmektedir. Ancak, bu uygulama, genellikle çocuğun aileden tamamen kopararak ve ilave bazı tedbirler alınmaksızın tek taraflı olarak yürütülmektedir. Araştırmalar, yetiştirme yurtlarında korunmaya muhtaç çocuklara sunulan sosyal hizmetlerin aile, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin dışında gerçekleştiğinden dolayı, çocuklarda sosyalleşmenin tam olarak sağlanamadığını göstermektedir. Bundan dolayı da, yetiştirme yurtlarında kalan çocukların ve gençlerin, kendi aralarında çok yönlü ve sağlıklı arkadaş münasebetleri kuramadıkları için, alkol ve uyuşturucu kullanma, suça yönelme ve intihar girişiminde bulunma gibi eğilimlerinin, aile içinde kalan çocuklara nispeten daha fazla olduğu

belirlenmiştir. Doğrusu bu çocuklar, evlerinden bütünüyle koparılmadan, belirli bir süre yurtlarda kaldıktan sonra, yine aile ortamına kavuşturulmalıdır. Bu süre zarfında da aile fertleri, çocuklarının bakımını üstlenebilecek konuma gelebilmeleri için eğitilmelidir. Bundan sonra, korunma altına alınan çocuklar, sadece gündüzleri veya

sadece hafta boyunca yurtlarda barındırılmalıdır. Bu çocuklar, görüşleri de alınmak suretiyle, ya akşamları, ya da sadece hafta sonları evlerine teslim edilmeli ve aile içindeki gelişmeleri belirlemek amacıyla belirli bir süre sosyal uzmanlarca takip edilmelidir. Aile içinde çocuklara yönelik ihmalin, istismarın veya şiddetin devam etmesi halinde çocuklar, ailelerinden tamamen alınmak suretiyle, kurumsal bakım ve eğitim hizmetleri sunan yurtlara veya bakım ve eğitim görevini üstlenebilecek başka kurum ve ailelere sevk edilmelidir. Erginlik çağını aşmış ve kendileri için kurumsal bakım ve eğitim hizmetlerinin uygulanması yararlı olmayan gençler, müstakil olarak ikamet edebilecekleri uygun sosyal konutlara yerleştirilmelidirler. Bu delikanlı gençlerin sosyal

hizmet uzmanları vasıtasıyla bireysel ilgi ve yoğun sosyo-pedagojik destek sağlanarak, meslekî eğitim almalarına ve(ya) iş hayatına atılabilmelerine özen gösterilmelidir.

c) Okulda Şiddete Karşı Tedbirler

Toplumsal boyutuyla olumsuz şartların varlığından dolayı çocukluk döneminde öğrenilen ve benimsenen şiddet davranışlarının akranların yoğun olduğu okullara yansıması düşünülemez. Okulda şiddet, genellikle okul içinde, bahçesinde ya da servis aracı gibi okulla ilişkili diğer alanlarda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda Gazi Üniversitesinde yapılan "Ortaöğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları" isimli bir araştırmada şiddetle ilgili trajikomik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Fakültenin değişik bölümlerinden 1. sınıfta okuyan 200 öğrenci arasında yapılan araştırmaya göre "erkek, başarısız ve zayıf-çelimsiz öğrencilere" daha fazla şiddet uygulanmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 60'ı lise yıllarında fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken, en çok başvurulan yöntemlerin başında % 52,6 ile tokatlama, % 17,9 ile kulak çekme % 14,8 ile sopayla vurmaya gelmektedir. Bu yöntemleri daha düşük oranlarda sille tokat, cetvelle vurma sarsma izlemektedir. Öğrencilerin % 27,4'ü fiziksel cezanın "sınıf kurallarına uymama", % 15,6'sı okulda ve sınıfta kavga etme", % 13,5'i "arkadaşlarını rahatsız etme", % 9,8'i merasimlere katılmama" gibi sebeplerle uygulandığını ifade etmektedirler. Öğrenciler bu ceza uygulamalarının davranış biçimleri üzerindeki etkisini % 41,5 "davranışları daha bozuluyordu", %

43,5 "hiçbir değişiklik olmuyordu", % 15 davranışları düzeliyordu" şeklinde ifade etmişlerdir. Çocukların ve gençlerin ailesinden sonra, zamanının önemli bir bölümünü geçirdiği yerler okullardır. Okullar, bir yandan doğrudan eğitim ve öğretim işini yaparlarken, bir yandan da toplumda suç oranlarının ve şiddetin azalmasına önemli derecede yardımcı olabilirler. Bunun için okullarımız, her bir öğrencisinin

Okullar, bir yandan doğrudan eğitim ve öğretim işini yaparlarken, bir yandan da toplumda suç oranlarının ve şiddetin azalmasına önemli derecede yardımcı olabilirler. Bunun için okullarımız, her bir öğrencisinin kendisini her türlü şiddet, psiko-sosyal tehdit ve tehlikeye karşı güvende hissedeceği, başkalarıyla birlikte çalışma ve öğrenme fırsatları bulabileceği, okuldaki öğrenci çeşitliliğinin yükseltildiği ve herkesin bu çeşitliliğe saygı duyduğu, ayrımcılığın yapılmadığı sosyalleşme kurumları olmak durumundadır.

kendisini her türlü şiddet, psiko-sosyal tehdit ve tehlikeye karşı güvende hissedeceği, başkalarıyla birlikte çalışma ve öğrenme fırsatları bulabileceği, okuldaki öğrenci çeşitliliğinin yükseltildiği ve herkesin bu çeşitliliğe saygı duyduğu, ayrımcılığın yapılmadığı sosyalleşme kurumları olmak durumundadır. Alınacak tedbirler kısaca şunlardır:

- Okullarımız, hem bireysel davranış gelişimini sağlayan bir eğitim modeli, hem de güvenli bir öğrenme çevresi oluşturacak bir kurumsal kültür oluşturmalıdır.
- Eğitim modelinin içeriği, öğrencilerimizin hem dünyevî, hem de uhrevî sorumluluklarını hatırlatan, vicdanî ve sosyal sorumluluğu pekiştiren unsurlarla zenginleştirilmelidir.
- Eğitim sistemi, katılımcı demokrasi ve toplam kalite yönetimi anlayışına uygun olarak yeniden yapılandırılmalıdır. Bu çerçevede öğretmen ve öğrenciler arasında sosyal diyalog mekanizmaları geliştirilmelidir. Sorunlu ve şiddete meyilli öğrenciler, okul içi sosyal diyalog sürecinden etkili bir şekilde yararlanabilmelidir.
- Disiplin sistemi, ödül (teşvik) ve ceza (uyarı) ilkelerine göre ince ayarlarla dengeli bir şekilde tesis

Katılımcı demokrasi, sosyal adalet ve fırsat eşitliği çerçevesinde gençlere ne kadar imkân sağlanırsa sosyo-ekonomik gelişme dinamikleri de o nispette etkin hâle gelebilecektir. Dolayısıyla gençlerin geleceğe ümitle bakabilmelerini sağlayabilmek için, gençlik sorunlarını sosyal siyasetin ilgi alanına çekmek gerekmektedir.

edilmeli ve kaçınılmaz olarak uygulanacak cezaların sosyal pedagojik boyutuna dikkat edilmelidir. Bu bağlamda özel olarak (bireysel bazda) manevî kaynaklardan faydalanmasını öğreten stres ve öfke yönetimi eğitim programları verilmelidir.

- Psiko-sosyal ve ahlâkî yönden güçlü öğrenciler ile sorunlu (ve dolayısıyla korunmaya ve desteğe muhtaç) öğrenciler arasında manevî kardeşlik bağları oluşturulmalıdır. Sosyal sorumluluk şuurunu tesis eden takım hâlinde çalışma alışkanlıkları kazandırılmalı ve sosyal kontrol mekanizmaları eşliğinde ders dışı birlikte sosyo-kültürel faaliyetlere katılma fırsatları tanınmalıdır.

- Sosyal ve manevî faydası yüksek olan dış gezilerle pratik eylemler kazandıracak eğitim programları önemsenmelidir. Bu çerçevede din ve ahlâk derslerinin etkinliği, vicdanî sorumluluğu pekiştirecek, güzel davranışlar oluşturacak sosyal mekânlara topluca ziyaretlerle sağlanmalıdır (huzurevi, yetiştirme yurdu, rehabilitasyon merkezi, yaşlı ve özürlü bakım merkezi ziyareti gibi).

- Okulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, gerek şiddete uğrayanlara, gerekse şiddet uygulayanlara yönelik olarak şahsî ve ailevî odaklı sosyal hizmet uygulamalarına geçilmelidir. Şiddete meyilli öğrencilerin sorunları, okuldan dışlamadan aile ortamında ve aile fertleri ile birlikte çözümlenebilmelidir.

Sorunların çözümünde yönetici ve rehber öğretmenlerin ev ziyareti ve aileler ile koordineli çalışmada bulunmaları teşvik edilmelidir.

SONUÇ

Ailesine bağlı, eğitim düzeyi yüksek ve sosyal sorumluluğu olan bir gençlik oluşturmak, aktif vatandaşlık bilincinin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Böyle bir gençlik, toplum sorunlarına karşı daha duyarlı ve demokratik yollara müracaat ederek, sivil inisiyatif sahibi olacaktır. Bir sosyal sermaye olarak gençlik, bu şekilde devletin ve milletin kaynaşmasına ve bütünlüğüne yardımcı olacaktır. Katılımcı demokrasi, sosyal adalet ve fırsat eşitliği çerçevesinde gençlere ne kadar imkân sağlanırsa sosyo-ekonomik gelişme dinamikleri de o nispette etkin hâle gelebilecektir. Dolayısıyla gençlerin geleceğe ümitle bakabilmelerini sağlayabilmek için, gençlik sorunlarını sosyal siyasetin ilgi alanına çekmek gerekmektedir. Böylece gençlerin temel sosyal ihtiyaçları, beklentileri ve ilgi duydukları alanlar, sosyal devlet tarafından belirlenecek ve gençlerin lehine çözüm stratejileri geliştirilecektir. Sosyal siyaset odaklı stratejik gençlik politikalarının belirlenebilmesi ve uygulanabilmesi için, ilk önce ve en yakın zamanda geniş katılımlı bir GENÇLİK ŞURASI'nın düzenlenmesinde fayda vardır.

KAYNAKÇA

1. Alper, Yusuf; Arabacı, Rabihan Yüksel; Yoksullukla Mücadele, Vatandaşlık Geliri ve Aile Ödenekleri Sigortası; Türk-İş Dergisi; Sayı 389; Mayıs Haziran 2010.
2. Hoecker, Beate; Frauen, Maenner und die Politik; Dietz-Verlag; Bonn; 1998.
3. OECD Employment Outlook - 2008 Edition *Summary in Turkish* (OECD İstihdam Görünüm Raporu 2008-Türkçe Özet): www.oecd.org/dataoecd/8/34/40938087.pdf
4. Orhan, Serdar, "Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, 2003.
5. Peker, Hüseyin; Çocuk ve Suç; İstanbul; 1994.
6. Seyyar, Ali; "Aile İçinde Çocuklara Yönelik Şiddete Karşı Sosyal Politikalar"; KAMU İŞ Dergisi; Sayı 4; Cilt: 5, Temmuz 2000.
7. Seyyar, Ali; "Yoksul Ailelere Dönük Sosyal Politikalar"; T.C. Başbakanlık; Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay.; Ankara; Mayıs 2004.
8. Seyyar, Ali; Değişen Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Politikalar; Değişim Yayınları; Sakarya; Ekim 2006.
9. Seyyar, Ali; Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile-Politikaları; Birey Yayıncılık; İstanbul; 1999.
10. Şişman, Nazife; Global Konferanslarda Kadın Politikaları; İz Yay.; İstanbul; 1996.
11. Yeşilay, Uyuşturucu Afetine Karşı Nasıl Bir Mücadele; Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi; İstanbul, 1998.